

بررسی اثربخشی آموزش روابط سالم در افزایش آگاهی

دانش آموزان دوره‌ی متوسطه نسبت به روابط آسیب‌زای دختر و پسر شهر اصفهان سال ۸۳-۸۲

رضوان هویدافر - دکتر محمدرضا عابدی

مقدمه

حیات اجتماعی، عرصه‌ی تلاش و رشد و انحطاط انسان‌هاست. افراد بشر به دلایل زیادی نمی‌توانند انفرادی زندگی کنند و عزلت و گوشه‌گیری اختیار کنند. به اضافه اینکه برای تأمین حوایج فردی و اجتماعی و به فعلیت رساندن استعدادها و رشد عقلی و عملی ناگزیرند اجتماعی زندگی کنند. بنابراین وجود روابط میان انسان‌ها از لوازم لاینفک حیات جمعی است، اما آنچه در این روابط مورد سؤال است، چگونگی و حدود روابط، خاصه ارتباط بین زن و مرد و یا دختر و پسر می‌باشد.

در گذشته‌های نه چندان دور به دلیل آموزه‌های دینی، سنت‌های ملی و اجتماعی، حریم و حرمتی بین دو جنس مخالف برقرار بود. حتی پادشاهان برای زنان خود حرم‌سراهایی داشتند از این رو روابط بین زن و مرد مشکل اجتماعی محسوب نمی‌شود. چنانچه فقدان حریم و محدودیت و آزادی زن و مرد در میان کشورهای غربی و هواداران آنان نیز از مشکلات این جوامع محسوب نمی‌شد. اما امروزه در میان کشورهای اسلامی و برخی از اقوام دینی به ویژه کشور ایران بر اثر کثرت جمعیت و تکثر نیازمندی‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی که موجب شده حضور زنان همگام با مردان در صحنه‌های مختلف تبدیل جامعه فزونی یابد، موضوع روابط بین زن و مرد به یکی از مشکلات مهم اجتماعی تبدیل گردیده است (معارف اسلامی، ۱۳۷۸).

اگر چه گرایش به این ارتباط ناشی از نیازهای زیستی - روانی و اجتماعی است، ولی در این مورد ادیان، مکاتب و فرهنگ‌ها الگوهای متفاوتی ارائه نموده‌اند. اما اینکه نوجوانان از چه الگویی تبعیت می‌کنند، به عوامل و متغیرهای متعددی بستگی دارد. این مسأله ضمن اینکه می‌تواند تحت تأثیر الگوهای مختلفی باشد لیکن گاهی از الگوهایی تأثیر می‌پذیرد که با فرهنگ غالب جامعه

هم‌خوانی ندارد و همین امر باعث دغدغه خاطر خانواده‌ها و متولیان تربیتی جامعه گردیده و باعث آن شده که در برخورد با این مسأله از روش‌های مختلفی استفاده کنند. ولی تاکنون روش خاصی به عنوان الگوی مطلوب برخوردار با این معضل ارائه نشده است (احمدی، ۱۳۸۰). لذا یکی از مسائل فرهنگی اجتماعی جامعه‌ی ما مسأله ارتباط بین دختر و پسر است. چرا که این مسأله در جامعه‌ی ما به طور کامل حل نشده و جایگاه در خور خود را نیافته است (دانشمند، ۱۳۷۹).

عشق و شناخت آن همواره از مباحثی بوده و هست که از ادوار گذشته تا کنون به آن پرداخته شده و هنوز نیز از جمله مفاهیم قابل تعمق و لازم برای بررسی به شمار می‌آید. زیرا عقیده بر این است که همه چیز انسان عشق است و بدون عشق یعنی انسان هیچ. باید پذیرفت که مولد تمام فعالیت‌ها در کلیه‌ی زمینه‌ها از جمله عاطفی، اجتماعی، علمی اقتصادی، سیاسی، مذهبی و غیره که در امتداد دستیابی به ارضای نیازهای روانی و در راستای رسیدن به اهداف مشخص نمایان می‌شود، عشق است. انسان بدون بهره‌گیری از ارضای نیازهای روانی قادر به ادامه حیات نبوده و گریز از این مهلکه نیز جز با شناخت عشق و عشق‌ورزیدن امکان‌پذیر نیست، لذا شایسته است به طور جامع و عمیق به بحث عشق نشست و آنرا از درون بشکافیم و بشناسیم تا از این رهگذر جاده‌ی سعادت را پیموده و به تکامل بشری برسیم. در این قسمت خلاصه‌ای از سه گفتار تحت عناوین زیر بیان می‌گردد. گفتار اول نوجوانی، گفتار دوم روابط صمیمانه و عشق و گفتار سوم مقایسه روابط زن و مرد در اسلام و غرب.

نوجوانی چیست؟

*این پژوهش با حمایت‌های مالی سازمان آموزش و پرورش استان انجام پذیرفته است.

قبل از اینکه ویژگی‌های عمومی نوجوانی بررسی شود، باید پرسید ماهیت نوجوانی چیست و چگونه می‌توان نوجوانی را به‌عنوان مرحله‌ای از زندگی دانست؟ تعاریف زیادی وجود دارد. در واقع ماهیت نوجوانی از دیدگاه‌های مختلف متفاوت است. برای مثال توافق کمی درباره‌ی شروع و پایان نوجوانی بین صاحب‌نظران وجود دارد. در تعاریف فیزیولوژیکی نوجوانی معمولاً با بروز ویژگی‌های جنسی ثانویه (مانند: موهای بدن، برجستگی‌های سینه‌ها) در پایان کودکی مشخص می‌شود. پایان نوجوانی با بلوغ کامل سیستم‌های تناسلی همراه است. رشد بیضه‌ها، موهای شرمگاهی و تغییرات اسکلتی در پسران دلیل خوبی برای شروع نوجوانی است و پایان آن به‌رشد جنسی بستگی دارد. به‌طور مشابه تولید تخمک و... چرخه‌ی عادت ماهیانه منظم، پایان نوجوانی در دختران است (دووان، گلد، ۱۹۶۶ به‌نقل از آدامز - گالاتو - مارک استرم).

از لحاظ شناختی صاحب‌نظران این حیطه بر این باورند که کسب توانایی استدلال فرد را برای به‌کارگیری علائم، انتزاعات و راهبردهای پیچیده‌ی حل مسأله قادر می‌کند. البته تخمین زمانی که انتقال شناختی صورت می‌گیرد، بسیار مشکل است و این فرآیند معمولاً تدریجی می‌باشد. به‌همین دلیل تعریف شناختی نوجوانی در روشن کردن شروع و پایان نوجوانی عاجز است (آدامز، گالاتو، مارک استرم، ۱۹۹۴).

از دیدگاه اجتماعی نوجوانی به‌عنوان مرحله‌ای که شروعش با بلوغ جنسی است و پایانش با معیارهای اجتماعی مشخص می‌شود، تعریف شده است.

هانسن سایبلد (۱۹۶۸) بحث می‌کند که نوجوانی زمانی پایان می‌یابد که نوجوان سبک‌های برخورد پایدار با جهان اطرافش را تحقق بخشد. هم‌چنین جامعه هم‌اکنون او را به‌عنوان جوان بپذیرد.

ویژگی‌های دوران نوجوانی

دوران نوجوانی را می‌توان به‌دو قسمت ۱۲ تا ۱۵ سالگی تا ۱۸ سالگی تقسیم کرد.

ویژگی‌های دوره‌ی اول نوجوانی: در شروع این دوره بیشتر دختران به‌پایان رشد سریع خود می‌رسند. ولی رشد سریع پسران معمولاً تا کلاس هشتم یا نهم کامل نمی‌شود و احتمالاً دارای فراز و

نشیب‌هایی خواهد بود. برخی از پسران در عرض ۱ سال حدود ۱۲ سانتی‌متر به‌قد و ده کیلو به‌وزنشان اضافه می‌شود.

همه‌ی دخترها و بسیاری از پسران در این دوره سنی عملاً به‌بلوغ رسیده‌اند و خصوصیات ثانوی جنسی در آنان به‌طور دائم و فزاینده آشکار می‌شود. به‌دلیل آگاهی فرد از خود و رشد سریع و ناگهانی، توجه فرد به‌ظاهر تا حد زیادی افزایش می‌یابد و هر دو گروه جنسی در تلاشند تا ظاهری آراسته و مرتب داشته باشند.

نوجوانان از لحاظ اجتماعی نیز تغییراتی را نشان می‌دهند از جمله گروه هم‌سالان را به‌عنوان منبع قوانین عمومی رفتار تلقی می‌کنند و به‌همراهی با یکدیگر نیازمندند. آنان به‌آنچه دیگران در موردشان فکر می‌کنند، اهمیت زیاد می‌دهند و در نتیجه دوستی‌ها و دعواها در این دوران شدیدتر است و بهترین دوستان به‌مثابه محرم اسرار جایگزین والدین می‌شوند.

دختران این دوره‌ی سنی از پسران هم‌سن خود اجتماعی‌ترند، از این رو با پسران هم‌سن‌تراز خود که از لحاظ رشد با آنان برابری دارند، دوستی می‌کنند. پسران نیز رشد کم و اعتماد به‌نفس پایین را با مسخره کردن و انتقاد پر سر و صدا از دختران پنهان می‌کنند.

نوجوانان در این سنین دارای خصوصیات عاطفی خاصی نیز می‌شوند. از جمله آنان متلون و غیرقابل پیش‌بینی‌اند. قسمتی از این مشکل به‌دلیل تغییرات زیستی مربوط به‌بلوغ جنسی است و قسمتی دیگر به‌علت سردرگمی خود فرد درباره‌ی آن است که آیا هنوز کودک است یا دیگر بزرگ شده است. آنان از لحاظ ذهنی بسیاری از مفاهیم انتزاعی را یاد می‌گیرند و در نتیجه اصول اخلاقی و معنوی را بهتر درک می‌کنند. در این دوران فراخنای توجه وسیع است، اما احتمالاً گرایش به‌خیالبافی نیز بالا است (بایکر، ۱۹۷۴، کدیور، ۱۳۶۸).

دوران دوم نوجوانی (۱۵ تا ۱۸ سالگی): در این دوران رشد بدنی غالب نوجوانان کامل است و در نهایت همه به‌بلوغ می‌رسند. بلوغ جنسی حاصل شده و به‌تغییراتی در غدد و عدم تعادل منجر می‌شود. از لحاظ اجتماعی گروه هم‌سالان در زندگی نوجوان حکمفرمایی دارد و تضاد بین گروه هم‌سالان و بزرگسالان دائماً افزایش می‌یابد (بایلر، ۱۹۷۴). هم‌چنین از لحاظ عاطفی به‌دلیل حسن استقلال، غالب نوجوانان با والدین خود در تضاد دائمی

هستند و از خصوصیات ذهنی این دوران می‌توان به حداکثر کارایی هوش اشاره کرد (بایلر^(۱)، ۱۹۷۴، ترجمه کدیور، ۱۳۶۸).

آموزش جنسی به نوجوانان: آشنایی با نظریه‌ها و مدل‌هایی که در تحقیقات سلامتی و آموزش رفتار سالم به نوجوانان به کار می‌رود، ضروری به نظر می‌رسد. بسیاری از محققان مدل‌های خاصی را برای رفتارهای سالم نوجوانان طراحی کرده‌اند که شامل مفاهیم ریش و سازه‌های شناختی خاص برای نوجوانان است و بیشتر سازه‌های رشد یافته از نظریات شناختی اجتماعی مبتنی بر باور و نگرش نشأت گرفته‌اند (متز^(۲)، ۱۹۹۹).

نظریات رفتار سالم: در نظریه رفتار مشکل (*PBT*) که توسط جسار^(۳) (۱۹۸۴) طرح شده او متوجه شد که زیر مجموعه‌های رفتار مشکل، رفتارهایی است که منجر به تخطی از هنجارهای قانونی یا اجتماعی می‌شوند. در واقع این گونه رفتارها پاسخی به کنترل‌های اجتماعی می‌باشند. مانند استفاده از مواد مخدر، استفاده از الکل، رفتارهای جنسی خطرناک و سیگار کشیدن.

فرضیه‌ی اصلی در این نظریه دارای ۳ نظریه سیستم و ارتباطات روان‌شناختی - اجتماعی بین این سیستم‌ها می‌باشد. این سیستم‌ها عبارتند از: سیستم شخصیت، سیستم محیط درک شده و سیستم رفتاری، مفهوم آمادگی روانی - اجتماعی کلید اساسی نظری برای پیش‌بینی و توضیح انواع رفتار مشکل در نوجوانان می‌باشد. سیستم رفتار، دو سازه که دو پیامد ممکن وابسته به میزان آمادگی را مشخص می‌کند را در بر می‌گیرد: ساختار رفتار مشکل و ساختار رفتار متعارف. رفتار مشکل همان‌گونه که ذکر شد تخطی از هنجارهای قانونی یا اجتماعی می‌باشد، در رفتارهایی که از لحاظ اجتماعی پذیرفته شده و از لحاظ طبیعی مورد انتظارند یا به‌عنوان رفتارهای مناسب برای نوجوانان متداولند، رفتارهای متعارف شناخته می‌شود.

مدل سرمایه‌گذاری فردی: (۴) مدل سرمایه‌گذاری فردی (*MPI*) توسط تاپ^(۵) (۱۹۹۲) برای افزایش رفتارهای سالم بین نوجوانان به کار رفت که به‌عنوان تعیین کننده‌های مهم رفتار سالم در نوجوانان می‌باشند. در واقع معنای رفتار، ترکیبی از ۶ مؤلفه است:

۱ - خود ادراک شده

۲ - اشتیاق‌های فردی

۳ - مرزهای ادراک شده

۴ - حق انتخاب ادراک شده

۵ - فرصت‌های ادراک شده

۶ - شرایط ادراک شده

این شش مؤلفه تعیین کننده‌ی رفتاری می‌باشد و معنای ذهنی انگیزش رفتار را تعیین می‌کند.

مدل توضیحی^(۶): مدل توضیحی (*EIM*) در سال ۱۹۸۱ توسط پتی^(۷) و کاسی‌پو^(۸) معرفی شد. این مدل ریشه‌هایش در تحقیقات مربوط به نگرش و باور می‌باشد. در این نظریه، زمانی توضیح در تغییر نگرش مؤثر است که متغیرهای فردی و موقعیتی توانایی بالا و انگیزش جهت تفکر در آن موضوع را فراهم کنند. هنگامی که انگیزش و توانایی در بحث بالا است شیوه‌ی مرکزی بحث کردن دنبال می‌شود و زمانی که توانایی و انگیزش پایین است شیوه‌های بیرونی دنبال می‌شود (پتی و کاسی‌پو، ۱۹۸۱).

مدل فرآیندهای^(۹) (*TM*): این مدل توسط پرچسکا^(۱۰) و دایکلمنت^(۱۱) رشد یافت. اساساً این نظریه برای توضیح فرآیندهایی که در دوره‌ی روان‌درمانی رخ می‌دهد، شکل گرفت. اما در بسیاری از موارد برای رفتارهای مرتبط با سلامتی نیز به کار می‌رود. *TM* دو بعد اساسی دارد ۱ - مراحل تغییر ۲ - فرآیندهای تغییر.

مراحل تغییر، تناوب منظم تغییرات است. برخی از مردم سریع‌تر و برخی کندتر تغییر می‌کنند.

فرآیندهای تغییر به تکنیک‌ها با رویکردهای مداخله‌ای برای تغییر اشاره می‌کنند.

نظریه مدل باور سالم^(۱۲): یکی دیگر از نظریاتی که به‌ویژه برای آموزش رفتار سالم جنسی به کار رفته است، نظریه‌ی مدل باور

1 Bailer 2- Metz

3- Jessar

4 - Model personal investment

5- Tapp

6- Elaboration Model

7- Petty

8- Cacippo

9- Transtheoretical Model

10- Pro cheska

11- Diclemente

12- The Health Belife Model

سالم (*HBM*) است. این نظریه در سال ۱۹۵۰ توسعه یافت و مدت نیم قرن است که برای بهبود بخشیدن به کاربرد استفاده از کاندوم، استفاده از کمربند ایمنی، پیروی از دستورات پزشکی و... به کار رفته است.

در واقع مدل باور سالم چهارچوبی را برای ایجاد انگیزه در افراد برای رفتار سالم و اجتناب از شرایط منفی فراهم می‌کند و باعث می‌شود تا افراد به رفتار جنسی ایمن فکر کنند (ری کیپ^(۱)، ۲۰۰۴، گیربای ۲۰۰۳).

HBM پیش‌نهاد می‌کند که شخصی با انجام عمل مرتبط با سلامتی در صورتی موافق است که:

- احساس کند که می‌توان از شرایط منفی برای سلامتی اجتناب کرد.
- از عمل توصیه شده درباره‌ی اجتناب از شرایط منفی انتظارات مثبت داشته باشد.
- معتقد باشد که می‌تواند رفتار توصیه شده را انجام دهد.

نظریه یادگیری اجتماعی (*STL*) در آموزش رفتار سالم^(۲):
STL بر این باور استوار است که رفتار انسان حاصل ارتباط سه‌گانه بین فاکتورهای شناختی، اثرات محیطی و رفتار است.

۱- دانش
۲- انتظار
۳- نگرش

فاکتورهای شناختی

فاکتورهای رفتاری

فاکتورهای اجتماعی

مهارت
تعمیر
کارآمدی

این نظریه توسط آلبرت بندورا در ۱۹۴۰ و ۱۹۶۰ توسعه یافت. هم‌چنین به‌حوزه آموزش رفتار سالم جنس وارد شده و برای پیشگیری از رفتارهای پرخطر از جمله بارداری، مصرف مواد و بیماری‌های مقاربتی نیز به کار رفته است.

جامعه‌پذیری هر فرد می‌باشد اما والدین اغلب آمادگی آموزش دادن در این زمینه را ندارند و یا میلی به این کار نشان نمی‌دهند. در واقع هدف از آموزش جنسی کمک به نوجوان در جهت رشد آگاهی، استقلال و آموزش مهارت‌هایی از قبیل ارتباطی تصمیم‌گیری و گفتگو می‌باشد. آموزش جنسی شامل اطلاعاتی درباره‌ی فیزیولوژی، آناتومی بلوغ، بارداری و بیماری‌های مقاربتی می‌باشد. این آموزش‌ها هم‌چنین ارتباطات و هیجان‌ات درگیر در تجربه جنسی را توضیح می‌دهد این آموزش‌ها ویژگی‌های جنسیتی، عزت نفس و احترام برای حقوق دیگران را در بر می‌گیرد.

باید گفته شود والدین اولین آموزشگران جنسی می‌باشند. اما تکمیل نقش آنان ضروری است. رهبران مذهب، رهبران گروه‌های اجتماعی و گروه‌های نوجوان، متخصصان آموزشی و سلامتی می‌توانند آموزش‌های جنسی در خانه را تکمیل کنند.

برنامه‌های آموزش رفتار سالم جنسی: برنامه‌های آموزش جنسی به‌خویش‌داری به‌عنوان بهترین گزینه برای پیشگیری از بیماری‌های مقاربتی و بارداری ناخواسته توجه می‌کند. اما هم‌چنین استفاده از کاندوم و وسایل پیشگیری را برای کاهش بارداری ناخواسته توصیه می‌کند.

آموزش مهارت‌های ارتباطی روابط بین فردی و کمک به کشف ارزش‌ها، اهداف و گزینه‌ها از دیگر برنامه‌های آموزش جنسی است. این برنامه خویش‌داری را برای بهترین گزینه اخلاقی سالم برای نوجوانان می‌داند (ادوکیوت مزیوت^(۳)، ۲۰۰۴).

این برنامه‌ها به نوجوانان پیرامون فرصت‌های اقتصادی و تحصیلی آموزش می‌دهند تا بتوانند آغاز رفتار جنسی را به تأخیر اندازند. آنها هم‌چنین چگونگی مقابله با عوامل روان‌شناختی فیزیکی و اجتماعی که با رفتارهای جنسی قبل از ازدواج رابطه دارند را نیز آموزش می‌دهند (ایدمن^(۴)، ۲۰۰۴).

1- Reccapp

2- Sosial learning The ory

3- Adokit Mezivet

4- Aidman

آموزش جنسی به‌عنوان رفتار سالم: یادگیری مسائل جنسی یک فرآیند مادام‌العمر است و یک قسمت اساسی از فرآیند

انتخاب، سپس از بین کلیه دبیرستان‌های آن دو مدرسه به‌طور تصادفی از مدارس پسرانه و دو مدرسه از مدارس دخترانه انتخاب گردید و آزمون روی همه‌ی افراد اجرا گردید و از بین کسانی که در آزمون در ۵۰٪ اول قرار گرفتند ۳۰ نفر در گروه آزمایش و ۳۰ نفر در گروه کنترل به‌طور تصادفی جایگزین شدند. ابزار این پژوهش آزمون سنجش میزان آگاهی در مورد روابط آسیب‌زای دختر و پسر بود که سؤال‌های آزمون با توجه به منابع موجود تهیه و روی یک نمونه‌ی کوچک ۱۰۰ نفری اجرا شد و با استفاده از پاسخ‌های آنان سؤال‌های عینی تهیه شده و روی یک نمونه‌ی ۵۰ نفری دختر و ۵۰ نفری پسر اجرا شد و با نظر ۵ نفر از متخصصان در زمینه‌های مربوطه، روایی آن محاسبه شد و برای تعیین پایایی آزمون به‌فاصله ۱ ماه روی ۵۰ نفر اجرا و ضریب پایایی آن ۰٫۷٪ محاسبه شد.

نتایج نهایی این پژوهش با توجه به دو فرضیه‌ی مطرح شده در آن چنین بود که آموزش در افزایش آگاهی نسبت به روابط آسیب‌زای دختر و پسر در بین دختران مؤثر بوده است ($P < ۰/۰۵$) و چنین نتیجه گرفته می‌شود که در دانش‌آموزان دختر ارائه آموزش پیرامون روابط آسیب‌زای دختر و پسر، باعث افزایش آگاهی آنان نسبت به دختران آموزش ندیده می‌شود، به‌علاوه سایر نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که در گروه دانش‌آموزان پسر آموزش و افزایش آگاهی نسبت به روابط آسیب‌زای دختر و پسر تفاوت معنی‌داری بین نمرات پیش آزمون و پس آزمون نشان نداد در بحث پیرامون نتایج این پژوهش چنین به نظر می‌رسد که از آنجا که موضوع این پژوهش کاملاً فرهنگی بوده و حتی در تعریف روابط آسیب‌زا در فرهنگ جامعه ما کاملاً با تعریف آن در جوامع دیگر متفاوت است، بنابراین کاملاً طبیعی است که پژوهش مشابهی که بتوان آن را با پژوهش فوق مقایسه کرد در این زمینه وجود ندارد. تحقیقات انجام شده در این زمینه را می‌توان به‌طور کلی دو دسته تقسیم کرد.

اول: تحقیقاتی در زمینه آموزش به‌افراد در مورد نحوه‌ی

عوامل مهم مربوط به‌خود نوجوانان و دوران نوجوانی: نیکل لژین این بر این باور است که برخی از عوامل بالقوه، جنسی هستند و برخی دیگر ماهیتاً نیستند. مانند بلوغ جسمی و احتمالی، نژاد و قومیت، پیشرفت تحصیلی، وابستگی به‌اجتماعات مذهبی، سوء استفاده از مواد، رفتارهای خطرناک و سلامتی هیجانی، عشق رمانتیک زودرس، سوء استفاده جنسی، عوامل روانی اجتماعی جنسی، درآمد و تحصیلات خانوادگی، وابستگی به‌والدین و نظارت والدینی، ارزش‌های خانوادگی و الگوگیری از رفتار، گروه هم‌سن، جامعه می‌باشد.

اسلام و راه‌کارهای مقابله با رفتارهای نامشروع جنسی: در قسمت گفتار سوم سؤال اینست که اسلام برای پیشگیری از روابط نامشروع چه راه‌کارهایی را ارائه می‌کند؟

در پاسخ به این سؤال باید گفت اسلام سه راه برای پیشگیری از رفتارهای نامشروع جنسی پیش‌نهاد می‌کند:

۱ - خویش‌داری ۲ - ازدواج ۳ - ازدواج موقت

خداوند در قرآن کریم با ذکر داستان حضرت یوسف (ع) مثالی عینی از خویش‌داری جنسی را ارائه می‌کند. رسول اکرم (ص): ای گروه جوانان هر یک از شما که می‌تواند ازدواج کند در این باره اقدام نماید زیرا به‌وسیله ازدواج می‌تواند چشم و دامن را از گناه باز دارد و هر کس که توانایی ازدواج ندارد روزه بگیرد و برای آنان که موفق به ازدواج دائم نمی‌شوند، ازدواج مؤجل پیش‌نهاد شده است (امین‌زاده، ۱۳۷۷).
در واقع به‌وسیله ازدواج و ازدواج موقت رفتارهای نامشروع جنسی حرام، کاملاً حلال می‌شود.

پژوهش انجام شده از نوع پژوهش تجربی و از نوع کاربردی است که در آن از دو گروه آزمایش و کنترل با پیش آزمون و پس آزمون استفاده گردیده است. جامعه‌ی آماری پژوهش کلیه‌ی دانش‌آموزان دختر و پسر دوره‌ی متوسطه دبیرستان‌های دولتی ناحیه‌ی ۲ اصفهان است که در سال تحصیلی ۸۳-۸۲ بالغ بر ۲۱۶۷ نفر محاسبه شده است. نمونه‌گیری به‌روش خوشه‌ای انجام شد. به این ترتیب که ابتدا یک ناحیه بین نواحی شهر اصفهان به‌تصادف

انجام پذیرفته چه در زمینه‌ی آموزش‌های فردی و چه در زمینه‌ی آموزش‌های محیطی چنین برمی‌آید که در جامعه‌ی کنونی ضرورت دادن آگاهی متناسب با سن کودکان و نوجوانان قبل از بروز رفتارهای مخاطره‌آمیز کاملاً بارز و مشهود می‌باشد.

پیش‌نهادهای عملی و پژوهشی

- ۱- انجام پژوهش فوق با استفاده از مشاوران دیگر در مناطق و نواحی متنوع‌تر تا نتایج قابل تعمیم‌تر باشد.
- ۲- اجرای دو شیوه توسط یک مشاور تا به‌این وسیله تأثیر شخصیت مشاور بر نتایج پژوهش کنترل شود.
- ۳- اجرای تحقیق یا تکرار پژوهش در پایه‌های مختلف تحصیلی از دوره‌ی راهنمایی تا پایان پیش‌دانشگاهی و مقایسه جهت مشخص کردن بهترین سن برای آموزش.
- ۴- از آنجا که پژوهش حاضر در افزایش آگاهی دختران مؤثر بوده است، می‌توان به‌عنوان یک روش افزایش آگاهی در پیشگیری از آسیب‌های رابطه‌ی دختر و پسر در گروه دختران از آن استفاده نمود.

منابع

آرمان، س. و زهرایی، ح. (۱۳۸۲) تشخیص درمان اختلالات جنسی، اصفهان: کنگاش.

امین‌زاده، م. (۱۳۷۷) اسلام و ارضاء غریزه جنسی، قم، در راه حق.

شوخی، م. (۱۳۸۱) جوان و بحران هویت، تهران: سروش.

فرهنگی، ر. (۱۳۸۱) ناگفته‌های جنسی، شیوه‌های صحیح سازگاری و پیشگیری جنسی، تهران: کلک آزادگان.

مطهری، مرتضی (۱۳۵۹) اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، قم: صدرا.

Adams. G, Guallato. T Mark storm- Adams. G.M(1994). Ado lescent Life experienAdams. ce. California: Brooks Golepabli shing company. Abusive Relation ship. girls org WWW.by Alston. K. (2003)

Baron. R, BY me. D. (2000). Soceial Pschology. Need bam heights: Alyn & Bacon.

Betten court A. (1997). Leaving Abusive re lation ship: A study of catalytic factors. Manair jowranal.

برقراری ارتباط سالم و ارتباط آسیب‌زا و بالا بردن شناخت افراد نسبت به‌خود و تفاوت‌های دختران و پسران در تمام زمینه‌های جسمی، فیزیولوژیک، ژنتیک و جنبه‌های روانی عاطفی که از این دسته تحقیقات مایر در مورد تفاوت‌های دختران و پسران نوجوان که ناشی از عملکرد کروموزم‌ها است و بروشیدوهات فیلد که نظریه‌ی دو مؤلفه‌ای برای عشق پرشور در بین نوجوانان را بیان کرد را می‌توان نام برد که به‌نوعی با یکی از موانع ارتباط سالم یعنی عشق رماتیک که مورد بررسی و آموزش قرار گرفت هم‌خوانی دارد.

هم‌چنین تحقیقات آدامز، گالاتو، مایک استرم (۱۹۹۴) که بیان کردند آموزش جنسی باید قسمتی از برنامه‌ی جامع آموزش نوجوانان باشد و ری کیپ که این آموزش‌ها را در دوره‌ی دبیرستان و راهنمایی و هم در دوره‌ی دبستان متناسب با سن دانش‌آموزان توصیه می‌کنند، با پژوهش حاضر که در دوره‌ی دبیرستان صورت پذیرفت، هم‌خوانی دارد.

ایدمن و کیریای (۲۰۰۱) برنامه‌های آموزش رفتار سالم جنسی مبتنی بر خویشن‌داری و آموزش مغرور و مسؤول‌باش ری کیپ، (۲۰۰۴) که به‌نوجوانان دانش بالا بردن انگیزش و مهارت‌های مورد نیاز برای تغییر رفتار را آموزش می‌دهد، دفی (۲۰۰۰) که آموزش‌های مؤثر به‌تعویق افتادن ارتباطات جنسی را آموزش می‌دهد که در این خصوص در گروه مورد آموزش عوامل زمینه‌ساز روابط ناسالم در بین نوجوانان مانند محرک‌های اجتماعی و استرسورها و کنترل آنها آموزش داده شد و از این جهت می‌تواند هم‌خوانی داشته باشد.

از جمله موارد قابل تأمل در آموزش‌های محیطی به‌تحقیقات فلاپ، (۲۰۰۲) می‌توان اشاره کرد که بحث مستور و متنی در آموزش جنسی به‌نوجوانی می‌پردازد. هم‌چنین وایز (۲۰۰۳) کارگاهی را با عنوان آشنایی نوجوانان با روابط آسیب‌زا برگزار کرد و (کرانتن، ۱۹۹۸) بیان کرد که اگر آموزش جنسی در خانواده نباشد و کودکان با والدین در این مورد صحبت نکنند، مورد تهدید جنسی یا سوء استفاده قرار می‌گیرند. لذا نتیجه‌ی پژوهش حاضر با پژوهش‌هایی که ذکر شد هم‌خوانی دارد. در پایان از تحقیقات